

H. Ch.

Historia techniki w "Mechaniku"

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 9/3-4, 418-419

1964

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z HISTORII PRZEMYSŁU NAFTOWEGO

Lata 1902—1909 były wyjątkowo charakterystyczne w dziejach przemysłu naftowego na terenie Galicji. Był to okres kryzysu powstałego m.in. z powodu poważnego wzrostu wydobycia ropy naftowej przy ograniczonych możliwościach jej gospodarczego wykorzystania. Przyczynami i przebiegiem tego kryzysu zajął się mgr Władysław Misiak w artykule *Galicyjski przemysł naftowy w latach 1902—1909* („Nafta“, nr 12/1963). Artykuł uzupełniają zestawienia statystyczne wydobycia ropy naftowej, stosunku tego wydobycia do konsumpcji w poszczególnych latach oraz cen ropy.

W tym samym numerze „Nafty“ Czesław Kaczmarek opublikował *Statystykę wydobycia ropy w Polsce w latach 1874—1962 i jej udział w światowej produkcji*. W komentarzu do zestawienia liczbowego autor przytoczył najważniejsze informacje na temat dziejów wydobycia i wykorzystania ropy naftowej w Polsce i na świecie oraz omówił niektóre bardziej charakterystyczne okresy w tych dziejach.

Również w nrze 12 mgr inż. Karol Jahoda ogłosił notatkę *Wzmianka z krakowskiego „Pamiętnika Farmaceutycznego“ z 1836 r.*, w której przytacza fragmenty informacji zamieszczonej w tym czasopiśmie na temat oświetlenia dwu lwowskich aptek gazem uzyskanym z substancji oleisto-żywniczej z dodatkiem nafty.

J. J.

Z DZIEJÓW POLSKIEGO PIŚMIENNICTWA ODLEWNICZEGO

Kolejny artykuł¹ z cyklu pod powyższym tytułem ukazał się w nrach 3 i 12/1963 „Przeglądu Odlewnictwa“. Artykuł ten: *Technologia odlewania kul i bomb armatnich w formach żeliwnych w trzecim tomie „Nauki artylerii“ J. Jakubowskiego (Warszawa 1783)* napisał, tak jak i inne z tego cyklu, dr inż. Jerzy Piaskowski. Autor oceniając wysoko wartość całego dzieła Jakubowskiego, stwierdza, iż opis odlewania kul i bomb zawarty w tym dziele stanowi pracę oryginalną, opartą zapewne na doświadczeniach technologicznych ludwisarni warszawskiej, z którą Jakubowski pozostawał w bliskich kontaktach. Dr Piaskowski zwraca uwagę na ilustracje znajdujące się w omawianej części *Nauki artylerii*, które uznaje za bardzo cenny materiał dla historii techniki. W artykule zostały zamieszczone obszerne fragmenty opisów Jakubowskiego.

J. J.

HISTORIA TECHNIKI W „MECHANIKU“

Miesięcznik naukowo-techniczny „Mechanik“ należy do nielicznych krajowych czasopism, które prowadzą stały dział *Z historii techniki*. W roczniku 1963 znajdujemy tu kilka okolicznościowych wzmianek o sławnych technikach polskich i zagranicznych: o Stanisławie Solskim i jego wielkim dziele *Architekt polski*,

¹ Por. m.in. notatkę w nrze 2/1963 „Kwartalnika“ (s. 305).

które stanowiło pierwszy polski podręcznik mechaniki¹ (nr 4/1963); o Abrahamie Sternie, którego wynalazek maszyny rachunkowej rozpatrywało 150 lat temu Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Warszawie (nr 5/1963); o profesorze Karolu Adamieckim, jednym z współtwórców nauki o organizacji i kierownictwie przedsiębiorstw, którego 30 rocznica zgonu minęła w roku ubiegłym (nr 9/1963).

Poza tym rocznik zawiera notkę o Henryku Fordzie, twórcy nowoczesnego amerykańskiego przemysłu samochodowego, z okazji 100-lecia jego urodzin (nr 10/1963) oraz wzmianki: o jednej z największych w kraju odlewni „Pomet“ z okazji 50-lecia jej istnienia (nr 10/1963); o wielkim radzieckim przedsiębiorstwie wydawniczym „Maszgiz“, które wydaje książki z dziedziny budowy maszyn, z okazji 25-lecia jego istnienia (nr 11/1963); o czasopiśmie „Technika Lotnicza“ z okazji 15-lecia wydawania pisma (nr 12/1963); o „Horyzontach Techniki“, piśmie popularyzującym technikę wśród szerokich kręgów społeczeństwa, także z okazji 15-lecia istnienia tego miesięcznika (nr 12/1963); o lubelskiej Wieczorowej Szkole Inżynierskiej z okazji 10-lecia jej działalności (nr 12/1963).

H. Ch.

Z HISTORII PRZEMYSŁU DRZEWNEGO

Dzięki korzystnemu położeniu geograficznemu i komunikacyjnemu Pomorza Gdańskiego oraz pomyślnemu układowi stosunków handlowych prusko-rosyjskich, w II połowie XIX w. i początkach XX w. rozwinął się tu przemysł drzewny. Wymienionym problemem zajął się Alojzy Szufrajda w artykule *Warunki rozwoju przemysłu drzewnego na Pomorzu w okresie zaborów* („Przemysł Drzewny“, nr 9/1963). Autor przedstawił czynniki, które wpłynęły na ów rozwój, na tle ogólnych warunków politycznych i ekonomicznych panujących w tym rejonie. Omówione zostały ośrodki przemysłu drzewnego, przede wszystkim Bydgoszcz, z wyliczeniem najważniejszych zakładów i ich charakterystyką. Artykuł uzupełniony jest przez zestawienie sporządzone dla lat 1896—1899, a obejmujące liczbę zakładów, przeciętne roczne zatrudnienie i płace w przemyśle drzewnym w rejencji bydgoskiej.

Problem zbliżony podjął ten sam autor w artykule *Kanał Bydgoski i jego gospodarcze znaczenie dla przemysłu drzewnego w okresie zaborów* („Przemysł Drzewny“, nr 11/1963). Artykuł zawiera historię budowy kanału z podkreśleniem tendencji, które kierowały decyzją tej budowy. Fryderyk III dążył mianowicie do ściślejszego zespolenia zagarniętego w I rozbiórce Pomorza z resztą królestwa Hohenzollernów, a zwłaszcza do ograniczenia tradycyjnych dla tego rejonu kontaktów gospodarczych z Gdańskiem. Autor starał się w artykule wykazać, że Kanał Bydgoski nie spełnił nadziei zaborcy, gdyż jego znaczenie dla życia gospodarczego poza przemysłem drzewnym było niewielkie. Natomiast dla przemysłu drzewnego kanał odegrał poważną rolę jako główna droga przewozowa dla drewna eksportowanego z ziem polskich zaboru rosyjskiego do Prus.

W numerze 9/1963 „Przemysłu Drzewnego“ zamieszczony został artykuł Ryszarda Zaręby *Przemysł leśny chemicznej przeróbki drewna w Puszczy Kozienickiej na przestrzeni wieków*. Artykuł zawiera sporo informacji na temat pędzenia smoły i dziegciu oraz wypalania potażu do połowy XIX w. Przedstawiony materiał nie wyczerpuje jednak tematu, który został w zasadzie jedynie zasygnalizowany.

J. J.

¹ Reedycja *Architekta polskiego* dokonana została w 1959 r. w serii *Źródła do historii nauki i techniki* wydawanej wówczas przez Komitet Historii Nauki PAN; por. recenzję w „Kwartalniku“, nr 3—4/1960.